

Apollo czy Dionizos? Kreacja podmiotu literackiego na podstawie tomu Leopolda Staffa *Sny o potędze*

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Audiobook](#)
- [Film edukacyjny](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

-
- Źródło: Leopold Staff, *Dziwaczny tum*, [w:] tegoż, *Wybór poezji*, wybór M. Jastrun, Wrocław 1963, s. 9–10.
 - Źródło: Mieczysław Jastrun, *Wstęp do „Wyboru poezji” Leopolda Staffa*, [w:] Leopold Staff, *Wybór poezji*, wybór M. Jastrun, Wrocław 1963.
 - Źródło: Leopold Staff, *Ja – wysniony*, [w:] tegoż, *Wybór poezji*, wybór M. Jastrun, Wrocław 1963, s. 11–12.

Apollo czy Dionizos? Kreacja podmiotu literackiego na podstawie tomu Leopolda Staffa *Sny o potędze*

Apollo i Dionizos

Źródło: 1. Belmonte77 / CC BY-SA 4.0; 2. © Marie-Lan Nguyen / CC BY 2.5, dostępny w internecie: commons.wikimedia.org.

Chaos czy ład? Przekraczanie granic czy umiejętność zachowania umiaru? Poleganie na emocjach czy na intelekcie? Między takimi dylematami staje czytelnik, gdy ma określić przesłanie poezji Leopolda Staffa. Z jednej strony podmiot liryczny tomu *Sny o potędze* – niczym Dionizos – jawi się jako ktoś żywiołowy, emocjonalny, skory do gwałtownych czynów. Z drugiej – lirycie tej blisko do klasycznej wizji piękna, jest harmonijna i idealna niczym grecki bóg Apollo. Między tymi dwiema skrajnościami mieści się poetycka wyobraźnia Staffa.

Twoje cele

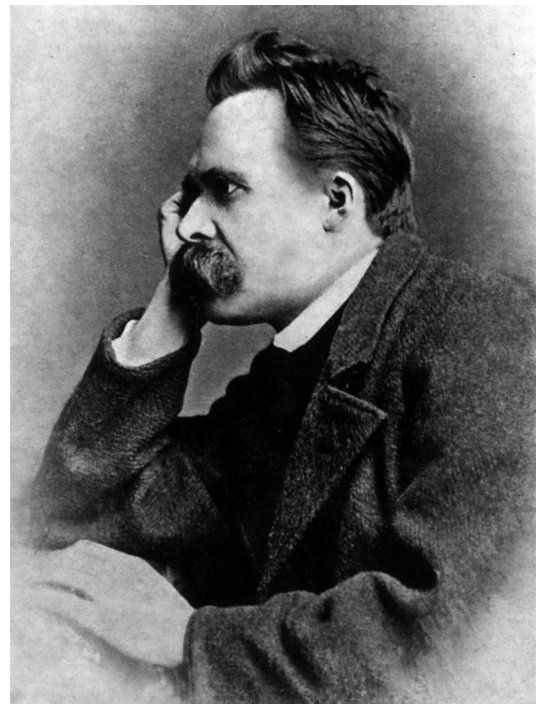
- Rozpoznasz podstawowe tematy poruszane przez Leopolda Staffa w debiutanckim tomie poetyckim *Sny o potędze*.
- Wskażesz różnice między dwoma temperamentami wskazywanymi przez Fryderyka Nietzschego: apollińskim i dionizyjskim.
- Określisz, który z temperamentów bardziej uwidacznia się w poezji autora *Kowala*.

Przeczytaj

Parnasizm to kierunek literacki, którego nazwa pochodzi od mitycznego Parnasu. Rozwinął się we Francji XIX wieku, jego istotą było skupienie się na przeżyciach człowieka i jego życiu wewnętrznym. Obecny w poezji, prozie i dramacie nawiązywał do klasycznych wzorów sztuki. Poeci programowo odrzucali kwestie społeczno-polityczne. Swoje inspiracje czerpali przede wszystkim z kultury antycznej, często odwołując się do mitologii greckiej. [Parnasizm](#) nigdy nie wyodrębnił się w Polsce jako ruch poetycki – jego wpływy objawiły się głównie w twórczości Felicjana Faleńskiego (1825–1910) i w niektórych utworach Adama Asnyka (1838–1897). Prawdziwa zmiana dokonała się dopiero w dobie Młodej Polski, gdy wśród środowisk artystycznych zaczęła dominować koncepcja „sztuki dla sztuki”, w myśl której twórcy odcinali się od spraw społecznych, dążąc do odseparowania świata twórczego od spraw codziennych i przyziemnych.

Na ten okres przypada twórczość Leopolda Staffa – poety, w którego twórczości uwidoczniła się postawa internacjonalistyczna. Artysta czerpał inspiracje ze sztuki polskiej, lecz z taką samą intensywnością oddziaływała na niego kultura innych krajów Europy. Nawiązywał do twórczości francuskich parnasistów i [symbolistów](#), odwoływał się także do wspólnego dziedzictwa – szczególnie antyku i renesansu. Zajmował się również tłumaczeniami – przekładał zarówno łacińską poezję Jana Kochanowskiego (1530–1584), jak i utwory Johanna Wolfganga von Goethego (1749–1832), *Kwiatki świętego Franciszka z Asyżu* czy pisma niemieckiego filozofa Fryderyka Nietzschego (1844–1900).

W poezji Leopolda Staffa ujawniło się odczytanie i rozległe wykształcenie artysty. Twórca odwoływał się do różnorodnych kultur i kierunków w sztuce, nigdy nie przywiązując się na stałe do jednego nurtu. Z tego względu był przez niektórych współczesnych (m.in. przez poetę Stanisława Brzozowskiego) oskarżany o brak autentyczności i maskadę. Brak jednorodnej wizji świata wynikał jednak u Staffa z wewnętrznych wątpliwości i nieustannego poszukiwania odpowiedniego środka wyrazu. Liczne i różnorodne odwołania miały służyć odnalezieniu ich gąszczu prawdziwego poetyckiego „ja”. Ślady tej tendencji stały się zauważalne już w debiutanckim tomie artysty *Sny o potędze* (1901).

Fryderyk Nietzsche

Źródło: domena publiczna.

Pompeo Batoni, *Apollo i dwie muzy*, po 1741

Źródło: domena publiczna.

Staff był w tym czasie pod wrażeniem filozofii Nietzschego, z którego pism zaczerpnął między innymi koncepcję dwóch ludzkich temperamentów: apolińskiego i dionizyjskiego. W nawiązaniu do greckich bogów – [Apollina](#) i [Dionizosa](#) – myśliciel wskazał na dwa bieguny człowieczej postawy względem świata. Pierwsza, na podobieństwo Apollina, miała charakteryzować się wewnętrznym ładem i harmonią, pragnieniem piękna i doskonałości, postępowaniem pełnym umiaru i rozwagi. Z kolei druga, na podobieństwo Dionizosa, oznaczała twórczy szal, skłonność do ekstatycznych stanów, radykalnych zwrotów, ufanie bardziej uczuciom niż rozumowi. Postawa podmiotu lirycznego wierszy ze *Snów o potędze* mieści się pomiędzy tymi dwiema skrajnościami.

Caravaggio, *Bachus (Dionizos)*, ok. 1598.

Sny o potędze są więc świadectwem szerokich zainteresowań poety i poszukiwań własnego rodzaju ekspresji. Z filozofii Nietzschego Staff wziął to, co odpowiadało jego wyobrażeniom o świecie. Koncepcja dwóch temperamentów: apolińskiego i dionizyjskiego musiała pociągać artystę ze względu na jej antyczne korzenie – niezwykle ważne dla autora *Deszczu jesiennego*. Kreując postawę podmiotu wierszy składających się na debiutancki tom, ukazał człowieka stojącego na rozdrożu pomiędzy pragnieniem ładu a potrzebą twórczego chaosu. Rezygnując z patriotycznego tonu na rzecz uniwersalnej refleksji dotyczącej człowieczeństwa, Staff nawiązał do największych osiągnięć sztuki europejskiej przełomu wieków.

Słownik

Apollo

(gr. *Apóllōn*) – w mitologii greckiej syn Zeusa i Leto, bliźniaczy brat Artemidy, jeden z najpotężniejszych bogów Olimpu o szeroko rozpowszechnionym kulcie mającym wpływ na kulturę grecką. Bóg śmierci, mądrości, poezji, przewodnik muz, patron młodzieży, czczony również jako bóg słońca, udzielający wieszczkom daru przepowiadania, a śpiewakom głosu. Jego atrybutami były lira, łuk i wieniec laurowy. Kult Apolla miał szeroki zasięg, głównym ośrodkiem religijnym były Delfy – siedziba wyroczni. Apollo chronił przed złem, chorobami, ale jednocześnie przypisywano mu zsyłanie zarazy i nagłej śmierci. Strzegł trzód przed wilkami i pól przed szkodnikami. W sztuce starożytnej ukazywany jako ideał męskiej, młodzieńczej piękności. W literaturze chrześcijańskiej uważany za szatana lub za Chrystusa walczącego z Pytonem

Dionizos, Bachus

(gr. *Diónysos*, *Diōnysos*, *Bákchos*) bóg wina, płodnych sił natury, plonów, syn Zeusa i Semele. Wprowadził uprawę winnej latorośli, uczył wytłaczania gron i fermentacji wina, podróżował na rydwanie z wesołym i hałaśliwym orszakami bachantek, sylenów, satyrów i nimf. Najważniejsze święta to ateńskie Dionizje i rzymskie bachanalie. Orgiastyczny charakter obrzędów został złagodzony przez kult Apollina. Atrybutami Dionizosa są gałąz winorośli, tyrs, maski tragiczne oraz symbole życiowej witalności – fallus, byk i kozioł. W sztuce ukazywany w gronie menad i satyrów jako brodaty mężczyzna w sile wieku lub jako nagi młodzieniec

parnasizm

(gr. *Parnassós* – Parnas, góra w Grecji, mityczna siedziba Apollina i Muz) estetyzm, nurt w poezji XIX wieku opierający się na kulcie piękna, harmonii stylu, unikający ekspresyjnych środków artystycznych. Parnasiści często sięgali po tematykę starożytną i mitologiczną, wyznawali hasło „sztuka dla sztuki”. Nazwa pochodzi od tytułu tomu wierszy „*Le Parnasse contemporain*” prekursorów tego kierunku; postawa artystyczna, która cechuje się skupieniem na sprawach oderwanych od problemów codziennego

życia; Parnas – pasmo górskie w środkowej Grecji, w mitologii greckiej siedziba Apollina, symbolizuje doskonałość w sztuce

symbol

(gr. *sýmbolon* – znak rozpoznawczy, wiązać razem) – motyw lub zespół motywów występujących w dziele, który jest znakiem treści głęboko ukrytych, niejasnych i niejednoznacznych; symbol ma za zadanie kierować ku tym treściom myśl czytelnika. Wyrażają go słowa, gesty, obrazy, przedmioty rozpoznawalne tylko dla członków danej kultury i stale się zmieniające. Symbol jest znakiem językowym o wielu znaczeniach. Na przykład kolor czerwony symbolizuje miłość, ale w zależności od kontekstu, w którym występuje – może też oznaczać wstyd, zagrożenie, ogień piekielny

symbolizm

(gr. *sýmbolon* – znak umowny) prąd artystyczny w literaturze, malarstwie i muzyce zapoczątkowany w drugiej połowie XIX wieku, dążył do wyrażenia środkami artystycznymi ogólnoludzkich problemów psychologicznych, treści metafizycznych. W literaturze stał w opozycji do myśli filozoficznej pozytywizmu. Symboliści podejmowali filozoficzne zagadnienia absolutu i nieskończoności, interesowali się stanami podświadomości, snu czy halucynacji, nawiązywali do motywów mitycznych. Podstawowym środkiem ekspresji symbolizmu stał się symbol i personifikacja. Odrębność języka symbolistów polegała na aluzyjności, wieloznaczności, muzycznym kształtowaniu wypowiedzi, podkreślaniu jej walorów brzmieniowych

Audiobook

Polecenie 1

Na podstawie informacji zawartych w audiobooku wyjaśnij, na czym polega czyn opisywany przez Leopolda Staffa w tomie *Sny o potędze*. Sformułuj wypowiedź pisemną.

Polecenie 2

Napisz rozprawkę, w której odpowiesz na pytanie, jaki temperament przeważa w twórczości Staffa.

Audiobook można wysłuchać pod adresem: <https://zpe.gov.pl/b/PXJAfPefV>

Lektura poezji Leopolda Staffa może nasunąć liczne skojarzenia z filozofią Fryderyka Nietzschego. Przy odczytywaniu utworów autora *Snów o potędze* znajdują zastosowanie kategorie wprowadzone przez niemieckiego myśliciela, takie jak wyróżnienie temperamentu dionizyjskiego i apollińskiego.

W niektórych utworach Staff zdaje się skłaniać ku postawie dionizyjskiej. Jest tak między innymi w wierszu *Ja – wyśniony*.

Leopold Staff

Ja – wyśniony

Wyolbrzymiałem w bezmiar! Moc pierś mi przenika!

Stopy wsparłem o ziemię, co wobec mnie małą,

Drobną się zdaje kulą. Ogromne me ciało

Równowagę wciąż chwyta gibkim ruchem żbika.

Stoję wielki, olbrzymi, nagi, cyklopowy,

Jak posąg na cokole... W krąg mnie światy gonią...

Zagarniam złote gwiazdy, jak motyle, dłonią...

Jak wino, szal się we mnie pieni dionizowy!

Sprawia mi radość przeciw wytyczonym drogom

Ciskać światy na przekór starczym, dawnym bogom!

Zuchwały śmiech mój szumi jak potok spieniony!

Stopy me toną w kwiatach ziemi. Na skroń bladą

Gwiazdy całunki tajni zwierzonych mi kładą...

Jestem wielki – bóg pjanym weselem szalony!

Obecny w poezji Staffa wyraz wolności i buntu przeciw odgórnemu porządkowi jest zbieżny z postulowaną przez Nietzschego niezależnością od zewnętrznych autorytetów. Według niemieckiego filozofa wielkość istoty ludzkiej przejawia się w sile woli, samodzielności i umiejętności wyznaczania kolejnych dalekosiężnych celów.

Aby w pełni wykorzystać potencjał drzemiący w człowieku, należy według Nietzschego pozbyć się wszelkiego lęku oraz innych ograniczeń krępujących rozwój wybitnej jednostki. Sprzyja temu temperament dionizyjski, dzięki któremu nie rozważa on wszystkich „za” i „przeciw”, lecz z odwagą decyduje się na kolejny krok i całym sobą zapala się do nowej idei.

Tom *Sny o potędze* jest pełen deklaracji niezłomności w dążeniu do celu. Podmiot poetycki pragnie przekraczać granice ludzkich możliwości, zrzuca z piedestałów idoli, pozostawiając miejsce tylko dla własnych idei oraz pragnień. Dąży do potęgi, której źródła nie szuka na zewnątrz, lecz w sobie samym.

Mieczysław Jastrun twierdzi, iż dionizyjskie akcenty w twórczości Staffa mają wyłącznie charakter literackiej konwencji. Nie towarzyszy im zgodna z tym usposobieniem swobodna, ekspresyjna poetyka – pod tym względem artyście bliżej jest do temperamentu apollińskiego.

W *Snach o potędze* przekonanie o własnej mocy i odwadze okazuje się właśnie tytułowym „snem”. Podmiot utworów Staffa wyraża pragnienie przewyciężenia niepokoju i zdobycia niepowstrzymanej siły, lecz jego marzenie pozostaje niezrealizowane. Skłania się raczej ku autorefleksji i bada swe żądze i strachy. Zamiast nietzscheańskiego czynu bliższa jest mu postawa charakterystyczna dla literatury Młodej Polski: zagłębienie się w siebie, tworzenie w wyobraźni sztucznych światów, dzięki którym można uciec od rzeczywistości.

Bohater poezji Staffa stara się wyrwać z marazmu, lecz jego działanie nie polega – jak to było u Nietzschego – na twórczości życiowej i kreowaniu własnego losu, lecz na twórczości wewnętrznej.

W wierszu *Dziwaczny tum* poeta podejmuje refleksję na temat ludzkiej duszy, która nie potrafi wyrazić się w świecie inaczej niż poprzez symboliczne, zagadkowe obrazy. Poszukiwanie kunsztownej, przemyślanej formy dla opisanie tajemniczych doświadczeń wewnętrznych przybliża poezję Staffa do sztuki apollińskiej:

Leopold Staff

Dziwaczny tum

W męczarni twórczej, w bólu natężonej mocy
Trawiony dzikim ogniem, z obłąkanym czołem,
W jeden kolos zlać chciałem nadludzkim mozołem
Kształty, barwy i dźwięki mych bezsennych nocy.
I niebywały jakiś kościół zbudowałem,
Przygniatający groźną potęgą ogromu!
Wewnątrz wzniosłem cyklopie posągi, ze złomu
Olbrzymich brył wydarte mego dłuta szalem!
Na ścianach pędzłem snów swych wypisałem dzieje.
Tam męka ma w dziwacznych orgiach barw jaśnieje,
A z organów głos płynie moich pieśni ciemnych.
Kto tu wejdzie, nie pojmie tych dziwów tajemnych,

A ja, co znaczą, odkryć nikomu nie umiem,

Bo – twórca – mowy własnej duszy nie rozumiem!

Źródła: Leopold Staff, *Dziwaczny tum*, [w:] tegoż, *Wybór poezji*, wyboru dokonał i wstępem poprzedził M. Jastrun, Wrocław 1963, s. 9–10.

Leopold Staff, *Ja – wysniony*, [w:] tegoż, *Wybór poezji*, wyboru dokonał i wstępem poprzedził M. Jastrun, Wrocław 1963, s. 11–12.

Film edukacyjny

Polecenie 1

Wysłuchaj wykładu filozofa, dr. Tomasza Mazura, a następnie odpowiedz na pytanie, jakie starożytne inspiracje są widoczne w *Kowalu* Leopolda Staffa.

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/D2BNewbdU>

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Film nawiązujący do treści materiału Leopold Staffa a nietzscheanizm.

Polecenie 2

O jakiej potędze śni podmiot liryczny wierszy z tomu Leopolda Staffa *Sny o potędze*?

Polecenie 3

Na czym polega różnica między postawą barbarzyńską a dionizyjską – i która z nich ujawnia się – twoim zdaniem – bardziej w utworach Staffa z tomu *Sny o potędze*? Sformułuj wypowiedź pisemną.

Ćwiczenie 1

Czym jest wielkość w poezji Leopolda Staffa według dr Tomasza Mazura? Zaznacz prawidłową odpowiedź.

- ☐ Wielkość oznacza uczucie wyzwolenia i wyrażenie silnych namiętności.
- ☐ Wielkość oznacza uczucie wyzwolenia i przewyższenie samego siebie.
- ☐ Wielkość oznacza uczucie wyzwolenia i przewyższenie silnych namiętności.
- ☐ Wielkość oznacza narzucenie sobie dyscypliny i wyrażenie silnych namiętności.

Ćwiczenie 2

Jaki element filozofii Nietzschego umykał – według dr. Tomasza Mazura – poetom przełomu XIX i XX wieku?

Dla nauczyciela

Autor: Małgorzata Kosińska-Pułka

Przedmiot: Język polski

Temat: Apollo czy Dionizos? Kreacja podmiotu literackiego na podstawie tomu Leopolda Staffa *Sny o potędze*

Grupa docelowa:

III etap edukacyjny, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres podstawowy i rozszerzony

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń:

1) rozumie podstawy periodyzacji literatury, sytuuje utwory literackie w poszczególnych okresach: starożytność, średniowiecze, renesans, barok, oświecenie, romantyzm, pozytywizm, Młoda Polska, dwudziestolecie międzywojenne, literatura wojny i okupacji, literatura lat 1945–1989 krajowa i emigracyjna, literatura po 1989 r.;

4) rozpoznaje w tekście literackim środki wyrazu artystycznego poznane w szkole podstawowej oraz środki znaczeniowe: oksymoron, peryfrazę, eufonię, hiperbolę; leksykalne, w tym frazeologizmy; składniowe: antytezę, paralelizm, wyliczenie, epiforę, elipsę; wersyfikacyjne, w tym przerzutnię; określa ich funkcje;

9) rozpoznaje tematykę i problematykę poznanych tekstów oraz jej związek z programami epoki literackiej, zjawiskami społecznymi, historycznymi, egzystencjalnymi i estetycznymi; poddaje ją refleksji;

15) wykorzystuje w interpretacji utworów literackich potrzebne konteksty, szczególnie kontekst historycznoliteracki, historyczny, polityczny, kulturowy, filozoficzny, biograficzny, mitologiczny, biblijny, egzystencjalny;

16) rozpoznaje obecne w utworach literackich wartości uniwersalne i narodowe; określa ich rolę i związek z problematyką utworu oraz znaczenie dla budowania własnego systemu wartości.

2. Odbiór tekstów kultury. Uczeń:

- 5) charakteryzuje główne prądy filozoficzne oraz określa ich wpływ na kulturę epoki;

III. Tworzenie wypowiedzi.

1. Elementy retoryki. Uczeń:

- 1) formułuje tezy i argumenty w wypowiedzi ustnej i pisemnej przy użyciu odpowiednich konstrukcji składniowych;
- 3) rozumie i stosuje w tekstach retorycznych zasadę kompozycyjną (np. teza, argumenty, apel, pointa);
- 6) rozumie, na czym polega logika i konsekwencja toku rozumowania w wypowiedziach argumentacyjnych i stosuje je we własnych tekstach;

2. Mówienie i pisanie. Uczeń:

- 2) buduje wypowiedź w sposób świadomy, ze znajomością jej funkcji językowej, z uwzględnieniem celu i adresata, z zachowaniem zasad retoryki;
- 4) zgodnie z normami formułuje pytania, odpowiedzi, oceny, redaguje informacje, uzasadnienia, komentarze, głos w dyskusji;
- 6) tworzy spójne wypowiedzi w następujących formach gatunkowych: wypowiedź o charakterze argumentacyjnym, referat, szkic interpretacyjny, szkic krytyczny, definicja, hasło encyklopedyczne, notatka syntetyzująca;
- 8) tworzy plan kompozycyjny i dekompozycyjny tekstów o charakterze argumentacyjnym;
- 11) stosuje zasady poprawności językowej i stylistycznej w tworzeniu własnego tekstu; potrafi weryfikować własne decyzje poprawnościowe;
- 12) wykorzystuje wiedzę o języku w pracy redakcyjnej nad tekstem własnym, dokonuje korekty tekstu własnego, stosuje kryteria poprawności językowej.

IV. Samokształcenie.

1. rozwija umiejętność pracy samodzielnej między innymi przez przygotowanie różnorodnych form prezentacji własnego stanowiska;
5. dokonuje krytycznej selekcji źródeł;
6. wybiera z tekstu odpowiednie cytaty i stosuje je w wypowiedzi;

7. wzbogaca swoją wypowiedź pozajęzykowymi środkami komunikacji;
9. wykorzystuje multimedialne źródła informacji oraz dokonuje ich krytycznej oceny;
11. korzysta z zasobów multimedialnych, np. z: bibliotek, słowników on-line, wydawnictw e-book, autorskich stron internetowych; dokonuje wyboru źródeł internetowych, uwzględniając kryterium poprawności rzeczowej oraz krytycznie ocenia ich zawartość;

Zakres rozszerzony

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:

- 1) odczytuje tekst w jego warstwie semantycznej i semiotycznej;

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie;
- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje w zakresie wielojęzyczności.

Cele operacyjne. Uczeń:

- rozpozna podstawowe zagadnienia, problemy i motywy w tomie poetyckim *Sny o potędze* Leopolda Staffa;
- poda różnice między temperamentami apollinijskim i dionizyjskim wskazywanymi przez Fryderyka Nietzschego;
- ustali i wyjaśni, który z temperamentów wyraźniej uwidacznia się w Leopolda Staffa.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera;
- antologia.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda;
- telefony z dostępem do internetu.

Przebieg lekcji**Przed lekcją:**

1. Nauczyciel zachęca uczniów do samokształcenia. Z odpowiednim wyprzedzeniem prosi ich, by przygotowali się do lekcji samodzielnie. Dzieli klasę na dwie grupy. Ostatecznym zadaniem każdej z nich jest opracowanie antologii wybranych wierszy Leopolda Staffa, które stanowiłyby ilustracje treści zawartych w multimediami.

Faza wprowadzająca:

1. Uczniowie w pierwszej grupie zapoznają się z umieszczonym w e-materiale pierwszym multimedium – odsłuchują audiobook zawierający informacje o twórczości Leopolda Staffa i sporządzają ramowy plan wypowiedzi o najistotniejszych elementach poetyki tego artysty. Dobierają co najmniej pięć wierszy, których problematyka została zawarta w audiobooku. Mogą skorzystać z telefonów z dostępem do internetu.
2. Uczniowie w drugiej grupie zapoznają się z umieszczonym w e-materiale drugim multimedium – odsłuchują wykład akademickiego o filozoficznym kontekście poezji Leopolda Staffa i sporządzają ramowy plan wypowiedzi o najistotniejszych nawiązaniach filozoficznych w tekstach poetyckich tego artysty. Dobierają co najmniej pięć wierszy, których problematyka została zawarta w wykładzie. Mogą skorzystać z telefonów z dostępem do internetu.

Faza realizacyjna:

1. Wybrani przez grupy uczniowie prezentują efekty swojej pracy zespołowej: ramowe plany wypowiedzi oraz antologie wierszy. Nauczyciel sprawdza, by nie powtarzały się tytuły wierszy umieszczonych w zbiorach uczniów.
2. Uczniowie indywidualnie wykonują dołączone do multimedii polecenie 1 i ćwiczenia. Po wykonaniu zadania wymieniają się spostrzeżeniami. Formułują wnioski o znaczeniu znajomości kontekstów filozoficznych dla rozumienia tekstów poetyckich.

3. Uczniowie formułują pytania, na które uzyskali odpowiedzi na temat związków poezji Leopolda Staffa z filozofią Fryderyka Nietzschego. Wybrani uczniowie odczytują swoje realizacje zadania.

Faza podsumowująca:

1. Nauczyciel zapisuje na tablicy pytania:
 - Na czym polega wysiłek artysty – poety kształtującego własną osobowość?
 - Na czym polega pożyteczność pracy nad sobą – zindywidualizowanym artystą?
 - Na czym polega rozpoznawanie postaw: apollińskiej (intelektualnej, zrównoważonej) i dionizyjskiej (dynamicznej, związanej z potęgą wyobraźni) w poezji Leopolda Staffa?Uczniowie zapisują w zeszytach odpowiedzi na te pytania, zawierając w nich funkcjonalne cytaty z wierszy Leopolda Staffa.
2. Nauczyciel rozdaje kartki z fragmentem wypowiedzi Czesława Miłosza o Leopoldzie Staffie. Uczniowie zapoznają się z tekstem. Komentują go w swobodnej rozmowie. Nauczyciel informuje uczniów, że oba wiersze zacytowane przez autora pochodzą z tomu *Wiklina* (1954).

Czesław Miłosz

Poezja Leopold Staff

W jednym ze swoich wierszy Staff określił siebie samego jako „wesołego pielgrzyma”, a pierwszy jego tomik nosi tytuł, który oznacza zmianę nastrojów wśród poetów modernizmu: *Sny o potędze* (1901). Dla Staffa poezja była poszukiwaniem mądrości, a mądrość tkwi w radości poszukiwania. Krytycy, usiłując ustalić źródła jego myśli, wahali się pomiędzy Nietzschem, stoikami a św. Franciszkiem z Asyżu.

W rzeczywistości Staff, jak przystało na humanistę, do nauczycieli swoich podchodził jakby z uśmiechem. Z każdego z nich czerpał to, co właśnie odpowiadało jego potrzebom i na podobieństwo pszczoły wiedział, jak wyssać słodycz z rozmaitych kwiatów. Od Nietzschego wzięł *gaia scienzia*, energię, swobodne zachłyśnięcie się powietrzem na szczytach; od stoików akceptację ludzkich ograniczeń, zaś święty Franciszek pomógł mu połączyć chrześcijaństwo z afirmacją ciała i człowieka, postrzeganego jako brat wszelkich żywych stworzeń. Jasne barwy poezji Staffa przywołują na myśl horacjańską poezję renesansową, niewątpliwie jednak pozostawał on także w harmonii z pewnymi prądami filozoficznymi przełomu wieków. Jego pojęcie życia jako mądrzejszego od wszelkich konstrukcji intelektualnych stanowi odbicie teorii *élan vital* Henri Bergsona. [...] Dwa wiersze z późnych lat mówią o tym, co zajmowało go przez całe życie:

Most

Nie wierzyłem

Stojąc nad brzegiem rzeki,

Która była szeroka i rwista,

Że przejdę ten most,
Spleciony z cienkiej, kruchej trzciny
Powiązanej łykiem.
Szedłem lekko jak motyl
I ciężko jak słoń,
Szedłem pewnie jak tancerz
I chwiejnie jak ślepiec.
Nie wierzyłem, że przejdę ten most,
I gdy stoję już na drugim brzegu,
Nie wierzę, że go przeszedłem.

Rzęsa
Janowi Parandowskiemu
W starym, zapuszczonym parku
Stałem nad stawem
Pokrytym grubym kozuchem rzęsy.
Myśląc,
Że woda była niegdyś przejrzysta
I dziś by być taką powinna,
Podjętą z ziemi suchą gałęzią
Zacząłem zgarniać zieloną patynę
I odprowadzać do odpływu.

Zastał mnie przy tym zajęciu
Mędrzec spokojny
O czole myślą rozciętym
I rzekł z łagodnym uśmiechem
Pobłażliwego wyrzutu:
„Nie żal ci czasu?
Każda chwila jest kroplą wieczności,
Życie mgnieniem oka.
Tyle jest spraw arcyważnych”.

Odszedłem zawstydzony
I przez dzień cały myślałem
O życiu i o śmierci,
O Sokratesie
I nieśmiertelności duszy,
O piramidach i pszenicy egipskiej,
O rzymskim Forum i księżycu.
O mamucie i wieży Eiffla...
Ale nic z tego nie wyszło.

Wróciwszy nazajutrz
Na to samo miejsce
Ujrzałem nad stawem,
Pokrytym grubym zielonym kożuchem,
Mędrca z czołem wygładzonym,
Który spokojnie,
Porzuconą przeze mnie gałęzią,
Zgarniał z powierzchni wody rzęsę
I odprowadzał do odpływu.

Wokoło szumiały cicho drzewa,
W gałęziach śpiewały ptaki.

Czesław Miłosz, *Historia literatury polskiej do 1939 roku*, tłum. Maria Tarnowska,
Kraków 1993, s. 397–398

Praca domowa:

1. Nauczyciel formułuje polecenie pracy domowej.

Sny o potędze czy koszmary sennie? O czym i jak śni poeta? Rozważ problem oraz przedstaw i uzasadnij własne stanowisko.

Odwołaj się do:

- sensu wybranego przez siebie wiersza Leopolda Staffa,
- wybranej lektury obowiązkowej,
- wybranych kontekstów.

Tvoja praca powinna liczyć co najmniej 400 słów.

Materiały pomocnicze:

- Leopold Staff, *Wybór poezji*, Wrocław 1970.
- Czesław Miłosz, *Historia literatury polskiej do 1939 roku*, tłum. Maria Tarnowska, Kraków 1993.

Wskazówki metodyczne

- Do każdego multimedium uczniowie mogą dołączyć cytaty z wierszy Leopolda Staffa i stworzyć poetycką mapę myśli.